

Araştırma Makalesi

Makale geliş: 22.11.2019

Makale kabul ediliş: 16.06.2020

SAĞLIK ALANINDA ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ MESLEKİ BENLİK SAYGILARININ İNCELENMESİ***Uzm . Sos. Çal. Merve TEKİN¹²**
ORCID: 0000-0001-8284-8395**Doç. Dr. Ayhan ULUDAĞ¹³**
ORCID:0000-0003-2107-0350**SAĞLIK ALANINDA ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ MESLEKİ BENLİK SAYGILARININ İNCELENMESİ****Öz**

Amaç: Bu çalışmanın amacı sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki motivasyon ve verimlilik açısından önemli olan mesleki benlik saygılarının incelenmesidir. **Yöntem:** Nicel araştırma deseni ile gerçekleştirilen bu çalışmanın evrenini, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği 2015 verilerine dayanılarak, Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nda görev yapan 938 tıbbi sosyal hizmet uzmanı oluşturmuştur. Rasgele örneklem yöntemi ile yapılan çalışma 150 tıbbi sosyal hizmet uzmanının gönüllü katılımı ile tamamlanmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği puanlarının $118 \pm 21,39$ olduğu ve dolayısıyla mesleki benlik saygılarının yüksek olduğu görülmüştür. Mesleki benlik saygısının eğitim düzeyi, mesleki deneyim yılı, görüşme odasına sahip olma durumu, görüşme süresi gibi değişkenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p < 0,05$) ve bu değişkenler arttıkça mesleki benlik saygısının da arttığı saptanmıştır. Cinsiyet ve medeni durum gibi değişkenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı ($P > 0,05$) saptanmıştır. **Sonuç:** Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarını sosyo-demografik özelliklerinden öte çalışma yaşamına ait değişkenlerin etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanı, mesleki benlik saygısı**INVESTIGATION OF THE PROFESSIONAL SELF-ESTEEM OF SOCIAL WORKERS EMPLOYED IN HEALTH CARE****Abstract**

Objective: The aim of this study is to examine the professional self-esteem of social workers employed in the field of health, which is important in terms of professional motivation and efficiency. **Method:** The population of this study, carried out with the quantitative research design, consists of 938 medical social workers working in the Ministry of Health in Turkey, based on the 2015 data of the Social Workers Association. The study, which was carried out by random sampling method, was completed with the voluntary participation of 150 medical social workers. **Findings:** It was observed that the medical self-esteem scale scores of the medical social workers who participated in the study were 118 ± 21.39 and therefore their professional self-esteem was high. It has been determined that professional self-esteem differs statistically significantly ($p < 0.05$) according to the level of education, professional experience year, presence of an interview room, and the duration of the interview, and as these variables increase, professional self-esteem increases. There was no statistically significant difference ($P > 0.05$) according to variables such as gender and marital status. **Conclusion:** It was observed that the

*Bu çalışma ilk yazarın "Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹² Konya Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Uzm. Sosyal Çalışmacı, shumervetekin@gmail.com

¹³ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, , ayhanuludag@yahoo.com

professional self-esteem of the social workers working in the field of health is effected by the variables of their working environment rather than their socio-demographic characteristics.

Key Words: Medical social work, social worker, professional self-esteem

1. Giriş

Yaşamın birçok alanında olduğu gibi sosyal ve toplumsal alanlarda meydana gelen değişimler ve süratli gelişimler beraberinde yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sorunlar ekonomi, sağlık, barınma, eğitim, istihdam gibi alanlarda sorunlardır. Var olan bu sorunların bireyler üzerindeki etkilerini en azana indirmek için çalışan mesleklerden biri de sosyal hizmet mesleğidir (Duyan, 2008). Tıbbi sosyal hizmet ise hastalık ve hastalığın tedavisi sürecinde hasta ile yakınlarını etkileyen psiko-sosyal ve duygusal sorunları çözmek için sosyal vaka çalışması ve grup çalışması yöntemlerinin kullanıldığı sosyal hizmet mesleğinin bir uygulama alanıdır (Friedlander ve Apte, 1980). Turan (1979) ise tıbbi sosyal hizmeti sosyal hizmet metodu ve felsefesinin sağlık ve tedavi hizmetlerine uyarlanması, tıp ve halk sağlığı programları çerçevesinde uygulanması olarak tanımlamıştır (Akt. Duyan, 1996). Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi (2011)'e göre, tıbbi sosyal hizmet, "ayakta ya da yatarak tedavi gören hastaların tıbbi tedaviden etkili bir şekilde yararlanması, sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesi, tedavi sürecinde hastanın ailesi ve çevresi ile ilişkilerinin düzenlenmesi, tedavi sürecini etkileyen psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik sorunların zamanında çözümlenerek sosyal işlevselliğini yeniden kazanması amacıyla yürütülen sosyal hizmet uygulamaları" olarak tanımlanmıştır. Tıbbi sosyal hizmet uzmanları sadece hastalar ve ailelerine sosyal hizmet vermekle kalmaz aynı zamanda belli hastalarla grup çalışması, danışma ve diğer uzmanların eğitimi gibi hizmetlerde sunarlar (Zastrow, 2013).

Tıbbi sosyal hizmet uzmanı olarak adlandırılan sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolojik ve sosyal konularda edinmiş olduğu bilgi birikimi ile ekibe hastanın psiko-sosyal sorunlarının çözümlenmesi beklenen meslek elemanıdır (Tümekaya, 2001). Tıbbi sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulamaları esnasında mesleki rolleri yerine getirerek, sağlık kuruluşu tarafından verilen hizmetlerle hastaların buluşması ve hizmet alım sürecinde hastaların karşılaştıkları psiko-sosyal ekonomik sorunların çözülmesi için görev yapan meslek elemanlarıdır (Sverker, 2017; Uludağ ve Tekin, 2017).

İş hayatı bireylerin yaşamında oldukça önemli bir yer tutar. İş hayatı; aktif çalışmaya ayrılan süreler ve bu süreler zarfında yapılan tüm faaliyetlerin dışında, bireylerin genel hayat standardı ve kalitesi üzerinde de belirleyici role sahiptir. Bu nedenle iş hayatı ve iş hayatının temelini oluşturan meslek seçiminin, bireyin yaşamı üzerinde çok boyutlu etkileri vardır (Kutlu ve Soğukpınar, 2015).

Psikoloji biliminde benlik kavramı farklı açılardan ve farklı özellikler üzerinden değerlendirilmiştir. Benlik üzerine yapılan çalışmaların, James'in (1950) yapmış olduğu sınıflandırma ve önerdiği benlik türleri üzerine temellendirildiği görülmektedir. James'in çalışmalarında "bilin ben" ve "bilinen ben" kavramları alanda yer alan diğer bilim adamları tarafından "özne ben" ve "nesne ben" olarak isimlendirilmiştir. Sonuç olarak günümüze kadar gelen çalışmalar incelendiğinde "ideal benlik" ve "olası benlik" kavramları daha çok ön plana çıkmıştır (Yılmaz, 2016).

Mesleki benlik saygısı, mesleğin birey tarafından değerli ve doyum verici olarak algılanıp algılanmadığını göstermektedir. Kişinin mesleğini isteyerek seçmesi, severek yapması ve mesleğinden doyum alması mesleki benlik saygısını etkileyen bütüncül unsurlardır. Kişilik özelliklerini tanıyan ve buna uygun bir şekilde meslek seçimini yapan bireyin mesleğe ilişkin ilgi ve algısının pozitif yönde gelişeceği söylenebilir. Bu gelişimin mesleki benlik saygısını da olumlu manada etkilemesi beklenebilir (Özkan, 1994; Arıcak, 1999; Khezerlou, 2017). Mesleki benlik saygısı, bireyin kendi mesleğini ne kadar önemli ve değerli gördüğünün temsilidir. Benlik saygısı bireysel uyumun ve sorunsuz bir ruh sağlığının ön koşullarından biriyken mesleki benlik saygısı da mesleki uyum ve doyumun temel koşullarındandır (Arıcak ve Dilmaç, 2003).

Tıbbi sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları mesleki kaygılarının yanında hizmet verdikleri hastalar için de kaygılanmaktadırlar. Hastaların psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarını çözüm odaklı çalışan sosyal hizmet uzmanları bu süreçte hastalar ve diğer sağlık çalışanlarından saygı ve kabul görebilmek için mesleklerini en iyi şekilde icra etme stresini taşımaktadırlar (Duyan, 2014; Işıkhani, 1993; Özbesler, 2013; Zengin, 2011). Bu durumun sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarına etki edeceği düşünülmektedir.

Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarını ele alan çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Özkan ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan “tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının işyerinde sosyal destek algısı, mesleki benlik saygısı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkilerin incelenmesi” çalışması dışında doğrudan tıbbi sosyal hizmet uzmanları ile yapılmış bir çalışma mevcut değildir. Bu nedenle çalışmamız literatürdeki mevcut boşluğun doldurulması açısından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı düzeylerini ve mesleki benlik saygılarının sosyo-demografik ve mesleki değişkenlere göre farklılaşma durumlarını belirlemektir. İnsanı odak alan bir meslek olan sosyal hizmetin yine insan ve hasta odaklı bir dalı olan tıbbi sosyal hizmet alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerini değerli ve önemli görmeleri, mesleki saygılarının olması ve mesleklerini motive ve verimli bir şekilde icra edebilmeleri için gereklidir. Bu neden bu çalışma sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mevcut mesleki benlik saygılarının incelenerek değerlendirilmesi ve gerekli değerlendirmelerin ardından uzmanların mesleki benlik saygılarını olumsuz etkileyen unsurlara çözüm üretecek ve mesleki benlik saygılarına olumlu katkı sağlayacak somut önerileri ortaya koyması açısından önemlidir.

2. Yöntem

Nicel araştırma olarak gerçekleştirilen bu çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki derecesini belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan modellerdir (Karasar, 2003).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmada oransız eleman örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) 2015 verilerine dayanılarak Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nda görev yapan 938 sosyal hizmet uzmanı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. %95 güven aralığı ve %5 sapma ile 278 kişiye ulaşılması planlanmış, tıbbi sosyal

hizmet uzmanlarına Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) elektronik posta grubu ve facebook aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmış, ulaşılan uzmanlardan 150 uzman çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Araştırma 150 tıbbi sosyal hizmet uzmanının gönüllü katılımı ile tamamlanmıştır, ulaşma oranı %54'tür.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan "Sosyal Hizmet Uzmanları İçin Kişisel Bilgi Formu" ve "Arıcak Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır.

Sosyal Hizmet Uzmanları İçin Kişisel Bilgi Formu (13 Soru)

Kişisel bilgi formu; Sosyal hizmet uzmanının yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, hizmet yılı, yaşamının çoğunu geçirdiği yer, görev yaptığı kuruluş, çalıştığı birim, görev yaptığı kuruluştaki görüşme odasının olup olmadığı ve bu odanın ne sıklıkla kullanıldığı, haftalık ortalama görüşme sayısı ve bu görüşmelerin ortalama süresi, müracaatçılarla ilgili meslektaşlarınızdan destek-öneri alma sıklığına dair bilgileri içermektedir.

Arıcak Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği

Arıcak tarafından 1999 yılında geliştirilen Mesleki Benlik Saygısı (Professional Self Esteem) Ölçeği 30 maddeden oluşmaktadır. Arıcak'ın çalışmasında Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,93; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,90 bulunmuştur (n=92, p<1). Bu çalışmadan elde edilen mesleki benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik katsayısı olan Alfa değeri 0,90'dır. Arıcak Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği; bir mesleği tercih etmiş, bir alanda mesleki eğitim gören ya da bir mesleği icra eden 17 yaş ve üstü bireylerin ilgili mesleğe olan saygı tutumlarını ölçmek amacıyla uygulanabilmektedir. Ölçek beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Değerlendirme; Mesleki Benlik Saygısı Ölçeğinde yer alan olumlu cümlelerde; Tümünüyle Katılıyorum 5, Katılıyorum 4, Kararsızım 3, Katılmıyorum 2, Hiç Katılmıyorum 1 puanlaması ile yapılmaktadır. Olumsuz cümleler ise tam tersi şekilde puanlanmıştır. Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği 30 maddeden oluşmaktadır. Olumlu maddeler: 2, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 24, 26, 28 ve 30. maddeler; Olumsuz maddeler ise: 1, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 15, 17, 19, 21, 22, 23, 25, 27 ve 29 nolu maddelerdir. Ölçekte her maddeye verilen puan toplanmakta ve bir toplam puan elde edilmektedir. Ölçek puanları 30 ile 150 arasında bir değer vermektedir. Ölçeğin kesme puanı yoktur. Ölçekten alınan puan arttıkça mesleki benlik saygısının arttığı varsayılmaktadır (Arıcak, 1999).

2.3. Verilerin İşlenmesi ve Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri araştırma problemine ve alt problemlerine uygun olarak planlanmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler ile birlikte aritmetik ortalama (x), standart sapma (SS) ve standart hata (SH), minimum ve maksimum değer sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca, verilerin normal dağıldığının görülmesi üzerine parametrik testlerden T testi ve Anova Testi analizleri kullanılmıştır.

2.4. Araştırmanın Etiği

Araştırma için Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığı'ndan 03/05/2017 tarih ve 27 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Arıcak Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği kullanım izni için ölçeğin sahibi Prof. Dr. Tolga ARICAK'tan 24.02.2017 tarihinde elektronik posta aracılığıyla izin alınmıştır.

Veri toplama formunun giriş kısmında katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiştir ve onam formu aracılığıyla çalışmaya gönüllü katılım esas alınmıştır.

3.Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen sosyo-demografik bulguların frekans ve yüzdeler analizleri, mesleki benlik saygısına ilişkin analizlere ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıları Tanıtıcı Bulgular

Cinsiyet	N	%
Kadın	82	54,7
Erkek	68	45,3
Medeni Durum		
Evli	88	58,7
Bekar	62	41,3
Yaş	$\bar{x} : 35\pm 1,38$, Min:23, Max:59	
25 Yaş ve altı	26	17,3
26-34 Yaş	56	37,3
35-39 Yaş	24	16,0
40-49 Yaş	33	22,0
50 Yaş ve üstü	11	7,3
Eğitim Durumu		
Lisans	109	72,7
Lisans Üstü	41	27,3
Mesleki Alan Deneyimi	$\bar{x} : 11,3$, Ss:8,7	
1-5 Yıl	48	32,0
6-9 yıl	43	28,7
10-14 yıl	19	12,7
15-20 Yıl	11	7,3
20 Yıdan Fazla	29	19,3
Haftalık Görüşülen Müracaatçı Sayısı	$\bar{x} : 18,1$, Ss:16,1	
0-9 Kişi	35	23,3
10-19 Kişi	43	28,7
20 Kişiden fazla	72	48,0
Görüşme Odası		
Var	93	62
Yok	57	38
Ortalama Görüşme Süresi	$\bar{x} : 25,2$, Ss:14,2	
15 dk ve daha kısa	40	26,7
16-30 dk	75	50,0
31-45 dk	22	14,7
45 dk uzun	13	8,7

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %54,7'si kadın, %45,3'ü erkektir. Aynı tabloda sosyal hizmet uzmanlarının %58,7'sinin evli %41,3'nün bekar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaş ortalamaları 35±1,38, en genç katılımcının yaşı 23, en yaşlı katılımcının yaşı ise 59 dur. Eğitim durumları incelendiğinde %72'sinin lisans düzeyinde eğitime sahip oldukları, %27,3'ünün ise lisansüstü düzeyde eğitime sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki alan deneyimlerine bakıldığında, %32'sinin 1-5 yıl, %28,7'sinin 6-9 yıl, %12,7'sinin 10-14 yıl, %7,3 15-20 yıl, %19,3'ünün 20 yıldan fazla mesleki alan deneyimine sahip oldukları görülmektedir. Çalışmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının ortalama mesleki kıdem süreleri 11,3±8,7 yıldır.

Araştırmaya katılan uzmanların %23,3'ünün haftada ortalama 0-9 müracaatçı ile, %28,7'sinin 10-19 müracaatçı ile, %48'inin 20 den fazla müracaatçı ile mesleki görüşme yaptıkları saptanmıştır. Haftalık görüşülen ortalama müracaatçı sayısının 18,1±16,1 olduğu görülmüştür.

Yapılan görüşmelerin süreleri incelendiğinde sosyal hizmet uzmanlarının %26,7'sinin 15 dk ve daha kısa, %50'sinin 16-30 dk, %14,7'sinin 31-45 dk, %8,7'sinin ise 45 dakikadan daha uzun bir süreyi mesleki görüşme için ayırdıkları görülmüştür. Uzmanların yapmış oldukları görüşmelerin ortalaması 25,2±14,2 dk'dır.

Sosyal hizmet uzmanlarından %62'sine görüşme için özel bir görüşme odasının tahsis edildiği, %38'i için ise görüşmelerini gerçekleştirmek için özel bir oda tahsis edilmediği görülmüştür. Yapılan içerik analiz sonucunda görüşme odasına sahip olmayan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki görüşmelerini hasta hakları birimi, çalışan güvenliği birimi, psikolog odası, hastanın yattığı servis gibi görüşme ilke ve tekniklerine uygun olmayan ortamlarda yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 2. Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği Puanları

	Ort.	Ss	Min.	Maks.	Alfa
Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği	118,24	21,39	72	148	0,90

Tablo 2'ye göre çalışmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği puan ortalamalarının 118,24, aldıkları en düşük puanın 72, en yüksek puanın 148 ve standart sapmanın 21,39 olup bu yönüyle sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarının yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmada kullanılan mesleki benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik katsayısı olan Alfa değeri 0,90'dır.

Tablo 3. Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği Toplam Puanlarının Cinsiyet, Eğitim Göre Farklılaşma Durumu

Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği								
Cinsiyet	N	%	Min.	Maks.	Ort.	Ss	t	p
Kadın	82	54,6	75	148	118,62	21,59	0,36	0,72
Erkek	68	45,4	72	148	117,35	21,28		
Eğitim Düzeyi								
Lisans	109	72,7	72	148	115,93	21,52	-1,99	0,048*
Lisans Üstü	41	27,3	79	148	123,65	20,23		
Deneyim Yılı								
1-5 Yıl (a)	48	32	72	144	107,50	19,94		
6-9 Yıl (b)	43	28,7	76	148	121,20	19,99		
10-14 Yıl Yaş (c)	19	12,7	75	142	118,05	19,99	2,97	0,021* Tukey
14-20 Yıl (d)	11	7,3	75	148	114,09	27,72		a<b, e
20 Yıl ve üstü (e)	29	19,3	72	148	120,27	22,35		
Oda Durumu								
Var	93	62	75	148	120,68	18,80	2,35	0,021*
Yok	57	38	72	148	110,66	28,28		
Görüşme Süresi								
							F	Post-Hoc

15 dk ve kısa (a)	40	26,6	72	148	104,70	23,70			
16-30 dk (b)	75	50	72	148	119,49	21,04			Tukey
31-45 dk (c)	22	14,7	75	145	127,09	22,58	6,91	0,000*	a<b,c,d
45 dk fazla (d)	13	8,7	90	144	125,76	16,49			

Tablo 3'e göre mesleki benlik saygısı ölçeğinden elde edilen toplam puanın cinsiyete göre farklılaşma durumuna bakıldığında, kadın ve erkek katılımcılar arasında herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puanları eğitim düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Ölçek puan ortalamaları incelendiğinde lisansüstü eğitime sahip sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Aynı tabloya bakıldığında mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puanlarının mesleki deneyim yılına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Söz konusu farkın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan post-hoc analizi sonucunda farkın 1-5 yıllık mesleki deneyime sahip sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklandığı, bu grupta yer alan uzmanların mesleki benlik saygısı ölçeği ortalama puanlarının 6-9 yıl ve 20 yıl üzeri mesleki deneyime sahip sosyal hizmet uzmanlarının puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğu saptanmıştır. Deneyimsiz sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı puanları deneyimli meslek elemanlarına kıyasla daha düşüktür.

Araştırmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puanlarının görev yaptıkları kurumda kendilerine tahsis edilmiş mesleki görüşme odasının mevcut olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür ($p<0,05$). Ölçek puan ortalamalarına bakıldığında görüşme odasına sahip sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygı ölçeği puanlarının mesleki görüşme süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı ($p<0,05$) bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Yapılan Tukey testi analizi sonucuna göre farkın 15 dk ve daha kısa süre görüşme yapan sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklandığı, bu grupta yer alanların diğer gruplarda yer alanlara göre anlamlı bir şekilde daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

4. Tartışma

Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği puan ortalamasının 118, aldıkları en düşük puanın 72, en yüksek puanın 148 ve standart sapmanın 21,39 olduğu görülmüş ve çalışmamıza dahil olan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı puanlarının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Çalışmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarının yüksek olduğu söylenebilir. Mesleki benlik saygısı üzerine yapılan diğer çalışmalara incelendiğinde, Özkan (2018) çalışmasına dahil olan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçek puan ortalamalarını $71,8\pm 14,8$ olarak saptamış ve çalışmaya dahil olan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarının orta düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Farklı meslek elemanları ile yapılan çalışmalardan

incelendiğinde ise Kutlu ve Soğukpınar (2015) rehber öğretmenlerin benlik saygıları üzerine yaptıkları çalışmalarında katılımcıların mesleki benlik saygısı ölçeği ortalama puanını 122 olarak saptamış ve katılımcıların mesleki benlik saygılarının yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Şener ve ark. (2011) çalışmalarında, hemşirelerin mesleki benlik saygısı ölçeği ortalama puanını 117 olarak saptamışlardır. Kadioğlu (2014) çalışmasına dahil olan psikolojik danışmanların mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puan ortalamasını 119 olarak saptamış ve katılımcıların mesleki benlik saygılarının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmamızdan elde edilen puan ortalamaları ile benlik saygısı üzerine yapılmış diğer çalışmaların puan ortalamaları birbirlerine yakın olmakla beraber birbirlerinden minimal düzeyde farklıdır. Çalışmamıza katılan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Mesleki benlik saygısı ölçeğinden elde edilen toplam puanın cinsiyete göre farklılaşma durumuna bakıldığında, kadın ve erkek katılımcılar arasında herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da cinsiyetin benlik saygısını etkileyen bir faktör olarak ele alındığı görülmektedir (Twenge ve Campell, 2001). Kutlu ve Soğukpınar (2015) çalışmalarında, mesleki benlik saygısı puanının cinsiyete göre herhangi bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Bilge ve ark. (2009) çalışmalarında, adliyede çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki doyum puanları arasında cinsiyete göre herhangi bir farkın olmadığını saptamıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygıları üzerine yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle mesleki benlik saygısı ile mesleki doyumun ilişkili olduğu düşünüldüğünden mesleki doyum çalışmasına atıf verilmiştir. Bu çalışma ve bizim çalışma verilerimiz değerlendirildiğinde sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik algılarının artmasında cinsiyetin etkisinin olmadığı söylenebilir. Hem erkek hem de kadın sosyal hizmet uzmanları mesleki benlik saygılarını kazanma ve geliştirme açısından eşittir (Clearfield, 1977). Literatürde yer alan bilgiler ve yapılan çalışmalar araştırmamızdan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Cinsiyet değişkeninin tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı düzeyine bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puanları eğitim düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve farkın lisansüstü eğitime sahip sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklandığı görülmüştür. Bu çalışmanın bulgularından farklı olarak Biroğlu (2015) çalışmasında eğitim düzeyinin mesleki benlik saygısı puanını etkilemediğini, lisans ve yüksek lisans mezunlarının mesleki benlik saygısı puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır. Benzer şekilde Toprak (2007), Soğukpınar (2014), Yerebakan (2007) de çalışmalarında katılımcıların mesleki benlik saygısı puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Ulucan-Özkan (2018) çalışmasında eğitim durumunun tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarını etkilemediğini saptamıştır. Ayrıca, Arıca ve Dilmaç (2003) çalışmalarında, çalışmamızın bulguları ile benzer şekilde, yüksek lisans mezunu katılımcıların mesleki benlik saygısı puanlarının, lisans mezunlarının puanlarından anlamlı derecede farklı olduğunu ortaya koymuşlardır. Eğitimin verilmesi profesyonellikte bir artışa ve mesleki yöntemlerinin daha fazla kullanılmasına yardımcı olurken, eğitim eksikliği hayal kırıklığına ve iş tatmininin eksikliğine neden olabilir (Wright ve Davis, 2003). İş tatmini ve eğitim düzeyi arasında pozitif bir ilişki vardır (Gürbüz, 2007). İş

tatmini ile mesleki doyum arasında bir ilişkinin var olduğu düşünülebileceğinden çalışmamızdan elde edilen bulguların literatür tarafından da desteklendiği söylenebilir. Eğitimi düzeyi yüksek olan tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygıları da yüksektir.

Mesleki benlik saygısı ölçeği toplam puanlarının mesleki deneyim yılına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve farkın 6-9 yıllık mesleki deneyime sahip sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklandığı görülmüştür. Perez ve Aguilar (2014) çalışmalarında 4-8 yıllık meslek deneyimine sahip olan çalışanlarının mesleki benlik saygılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Tekirgöl (2011) çalışmasında mesleki benlik saygısı ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Serin (2006) ve Kiriş (2016) çalışmalarında meslek deneyim yılına göre mesleki benlik puanının istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığını saptamıştır. Biroğlu (2015) çalışmasında kıdem yılı ile mesleki benlik saygısı arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuştur. Yıldırım ve arkadaşları (2010) da çalışmalarında mesleki benlik saygısının mesleki kıdem yılından etkilenmediğini belirlemiştir. Mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanları mesleğe dair daha çok idealist düşüncelere sahiptirler ve bu nedenle sahada teorik ile pratik arasındaki uyumsuzluklara şahit olan tecrübesiz meslek elemanlarının mesleki benlik saygılarının düşük olması beklenen bir durumdur (Alhajjar ve ark., 2010). Bir meslek üzerinde deneyim kazandıkça sorunların daha pratik ve verimli çözülebileceği, geçen zamanla kişinin öz güven kazanacağı bu durumda mesleki benlik saygısına olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Ölçek puan ortalamalarına bakıldığında görüşme odasına sahip sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Literatürde görüşme odasına sahip olma değişkeni üzerinden yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi (2011) Madde 10, 2. Bendine göre; *“Sosyal hizmet birim odası, yeterli havalandırma, ısıtma ve donanıma sahip, hasta görüşmelerinin yapılabileceği genişlikte iki bölümlü olarak oluşturulur.”* Sağlık Bakanlığı tarafından mesleki çalışmalarını yapabilmek için gerekli olan birim odasının tanımı detaylı bir şekilde yapılmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere tıbbi sosyal hizmet alanında sosyal hizmet birim ve görüşme odasının varlığı meslek elemanları için önemlidir. Ulucan-Özkan ve arkadaşları (2019) çalışmalarında katılımcıların çoğunluğunun mesleki çalışmalarını birim odalarında yürüttüklerini (%70,4), sadece %13,7’sinin görüşme odası kullanabildiğini ortaya koymuşlardır. Aydemir (2003) çalışmasında, sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmalarını genellikle sosyal servisler ve hasta odalarında çok azının (%1,9) ise görüşme odalarında sürdürdüklerini ortaya koymuştur. Görüşme odasına sahip olmayan sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerini icra edecek en temel gereçlerden birinden yoksun oldukları ve bu nedenle de mesleki benlik saygılarında düşüş olduğu düşünülebilir. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki doyum alabilmeleri ve mesleki benlik saygılarının yüksek olabilmesi için mesleki uygulamalarını gerçekleştirebilecekleri, görüşmeler yapabilecekleri bir odalarının olması gerektiği söylenebilir. Görüşme odasına sahip tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygıları yüksektir.

Araştırmaya dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygı ölçeği puanlarının mesleki görüşme süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı, söz konusu farkın 15 dk ve daha kısa süre görüşme yapan sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklandığı, bu grupta yer alanların diğer gruplarda yer alanlara göre anlamlı bir şekilde daha düşük puan aldıkları ve mesleki benlik saygılarının düşük olduğu görülmüştür. Mesleki görüşmeler ile günlük sohbetler arasındaki en önemli farklardan biri görüşmenin belirli bir zaman dilimi içerisinde amaca uygun olarak sürdürülmesidir. Görüşmeler amaca ulaşmayı mümkün kalacak kadar uzun olmalıdır, çok kısa ya da çok uzun süren görüşmeler hem sosyal hizmet uzmanı hem de müracaatçı için yararsız olacaktır (Kadushin ve Kadushin, 2013). Mesleki görüşmelerde ideal süre 30-50 dakikadır. 30 dakikanın altında süren görüşmelere mesleki görüşmeden çok bilgilendirme görüşmesi demek daha doğru olacaktır (Levounis, 2017). Kısa süreli yapılan mesleki görüşmelerde sorunun özüne yeterince inilemeyeceği, müracaatçının yaşamış olduğunu soruna dair gerçekçi ve etkili bir paylaşım yapamayacağı göz önünde bulundurulursa kısa süreli mesleki görüşmeler yapan sosyal hizmet uzmanlarının düşük mesleki benlik saygısına sahip olmalarının nedeni anlaşılabilir. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygılarını yüksek tutabilmeleri için yeterli ve verimli mesleki görüşmeler yapabilmelerinin önemli olduğu söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı düzeyleri ve mesleki benlik saygılarının sosyo-ekonomik ve mesleki değişkenlere göre farklılaşma durumlarına bakılmıştır. Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki benlik saygısı puanlarının cinsiyete göre farklılaşmazken, eğitim düzeyi, mesleki deneyim yılı, görüşme odasının mevcudiyeti, görüşme süreleri gibi unsurlara göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda tıbbi sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarıyla ilgili şu önerilerde bulunulabilir:

- Hastane yönetimlerinin mevcut hizmetlerin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak için gereken koşulları sağlamaları ve böylece tüm çalışanlarla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının da mesleki benlik saygıları arttırılabilir,
- Lisansüstü eğitim mesleki benlik saygısını arttırmaktadır. Ayrıca daha üst bir eğitim seviyesine çıkardığı gibi kişilerin mesleğine ve hizmetine olan olumlu bir yansıması da mutlak surette meydana gelmektedir. Bu nedenle hem lisans üstü eğitimin desteklenmesi, hem de ilgili alanda uzmanlık kazandıracak mezuniyet sonrası eğitimlerin arttırılması önemli bir sonuç olarak görülmektedir. Bunun için hizmet içi eğitimleri yoluyla kişisel ve mesleki gelişim sağlanabilir, gerekli durumda lisans üstü programlar tezli ve tezsiz biçimleri ile arttırılabilir.
- Genç sosyal hizmet uzmanlarının alan akademisyenlerinden ve deneyimli sosyal hizmet uzmanlarından danışmanlık ve süpervizörlük almaları erken dönemde yaşanabilecek tükenmişlik ile mesleki değersizleşmeyi önleyeceği ve mesleki benlik saygısını arttıracığı için önemlidir.

- Sosyal hizmet uzmanlarının görüşme sürelerini artırabilmek için görüşme becerilerini geliştirmeleri, görüşme süresine etki edebilecek klinik becerileri kazanmaları önerilmektedir.
- Hastane yöneticilerinin Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi (2011) usul ve esaslarını uygulamaları ve tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaç duydukları görüşme odalarını oluşturmaları meslek elemanlarının benlik saygıları açısından önemlidir.

Kaynakça

1. Alhajjar, B., Alhajjar, M., & Alhajjar, E. (2012). Burnout and self-esteem among social workers in Gaza-Palestine. *Journal of AlAzhar University (Humanities)*, 14(1), 21-34.
2. Arıca, O.T. (1999). *Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik ve meslekî benlik saygısının geliştirilmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
3. Arıca, T., & Dilmaç, B. (2003). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin bir takım değişkenler açısından benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-7.
4. Aydemir, İ. (2003). *Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde tıbbi sosyal hizmet uygulamaları*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
5. Bilge, F., Sayan, A., & Kabakçı, F.Ö. (2009). Aile mahkemesi uzmanlarının meslek doyumları, yaşam doyumları ve ilişkilere yönelik inançlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (32), 20-31.
6. Biroğlu, K.B. (2015). *Farklı branş öğretmenlerinin akademik iyimserlikleri ile mesleki benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma*. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
7. Clearfield, S. (1977). Professional Self-Image of the Social Worker: Implications for Social Work Education. *Journal of Education for Social Work*, 13(1), 23-30
8. Duyan, V., Özbulut, M., & Sayar, Ö., Ö. (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. *Sosyal Çalışma Yayınları*. 2008. Ankara.
9. Duyan, V. (2014). Sosyal Hizmet "Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri". *Sosyal Çalışma Yayınları*, Ankara.
10. Friedlander, W. A., & Apte, R. Z. (1980). *Introduction to Social Welfare*. Prentice Hall.
11. Gürbüz, A. (2007). An assesment on the effect of education level on the job satisfaction from the toursim sector point of view.
12. Işıkhhan, V. (1993). *Sosyal hizmet uzmanlarının iş doyumları*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
13. Kadioğlu, F. (2014). *Psikolojik danışmanların mesleki doyum ile kendi saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
14. Kadushin, A., & Kadushin, G. (2013). *The Social Work Interview*. 5th edition, Columbia University Press New York.
15. Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (Scientific Research Methods). Nobel Yayınları, Ankara.
16. Khezerlou, E. (2017) Professional self-esteem as a predictor of teacher burnout across Iranian and Turkish EFL teachers. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 5(1), 113-130.
17. Kiriş, B. (2016). *Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ile öğretmenlerin mesleki benlik saygıları arasındaki ilişki*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
18. Kutlu, M., & Soğukpınar, E. (2015). Rehber öğretmenlerin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *e-International Journal of Educational Research*. 6 (1), 84-101.

19. Levounis, P., Arnaut, B., & Marienfeld, C. (2017). Motivational Interviewing For Clinical Practice. American Psychiatric Association Publishing.
20. Özbesler, C. (2013). Hasta yaşam kalitesinde tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının önemi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(2), 6-12.
21. Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam Dergisi*, 7(3), 4-9.
22. Perez, A., & Aguilar, D. (2014). Professional Self-Esteem And Professional Development Of Unemployed People. *The Past, the Present and the Future of Educational Research J.* <http://www.eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/19/contribution/32009/> 23.12.2017
23. Serin, H. (2006). *İlköğretim okulu yöneticilerinin mesleki benlik saygısı*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
24. Soğukpınar, E. (2014). *Rehber öğretmenlerin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
25. Sverker, A, Östlund, G., Börjeson, M., Hagerström, M., & Gafvels, C. (2007). The Importance of Social Work in Healthcare for Individuals with Rheumatoid Arthritis. *Quality in Primary Care*, 25 (3), 138-147.
26. Şener, K.D., Karaca, A., Açıkgöz, F., & Süzer, F. (2011). Hemşirelik eğitimi mesleki benlik saygısını değiştirir mi?, *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 12-16.
27. T.C. Sağlık Bakanlığı. (16 Şubat 2011. Sayı:7465) Tıbbi Sosyal Hizmet Yönergesi. <http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/bc20014fff8047eaa8bbf68bdd4762f6.pdf>
28. Tekirgöl, D.Y.(2011). *Çalışanlarda mesleki benlik saygısı iş tatmini ve yaşam mutluluğu ile ilişkisi*. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
29. Toprak, Ş. (2007). *İlköğretim okulu yöneticilerinin yaşam değeri ile mesleki benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yedi Tepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi.
30. Turan, N. (1979). Tıbbi sosyal hizmet (Yayınlanmamış bir makale). Ankara: SHA. Akt. Duyan (1996).
31. Tümkaya, S. (2001). Hastalık yönetimi ve sosyal çalışmacılar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 59-63.
32. Twenge, M.J., & Campbell, K.W. (2001). Age and birth cohort differences in self-esteem: a cross-temporal meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 5(4), 321-344.
33. Ulucan-Özkan, E. (2018). Tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının işyerinde sosyal destek algısı, mesleki benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi.
34. Ulucan-Özkan, U.E., Uçan, G., & Baydur, H. (2019). Tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının işyerinde sosyal destek algısı, mesleki benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 13, 10-29.
35. Uludağ, A., & Tekin, H.H.(2017). Hasta Hakları ve Tıbbi Sosyal Hizmet. İçinde: Tıbbi ve Psiko-Sosyal Hizmet, Anadolu Üniversitesi.
36. Wright, B. E., & Davis, B. S. (2003). Job satisfaction in the public sector: The role of the work environment. *The American review of public administration*, 33(1), 70-90.
37. Yerebakan, H.B. (2007). *Resmi ilköğretim okullarında görev yapan eğitim yöneticilerinin benlik saygısı ve denetim odağı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
38. Yıldırım, Y., Kırımoğlu, H., & Temiz, A.(2010). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı düzeylerinin. incelenmesi (Hatay ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12, 29-35.
39. Yılmaz, A.H. (2016). Bir derleme: benlik kavramına ilişkin bazı yaklaşımlar ve tanımlamalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 48, 79-89.
40. Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. Nika Yayınevi, 1. Baskı 2013, Ankara.
41. Zengin, O. (2011). Sosyal hizmetin sağlık hizmetlerinin sunumundaki rolü. *Konuralp Tıp Dergisi*, 3(3), 29-